

ЕКОНОМІКА. ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

УДК 332.32

<http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.01.07>

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИДОБУВАННЯ БУРШТИНУ В УКРАЇНІ

А.Г. МАРТИН,

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: martyn@nubip.edu.ua

О.І. КАЧАНОВСЬКИЙ,

заступник директора з виробничої роботи Відокремленого
структурного підрозділу «Рівненський фаховий коледж Національного
університету біоресурсів і природокористування України»

E-mail: myzvk2014@gmail.com

Анотація. *Негативні наслідки незаконного видобування бурштину призводять до заподіяння збитків економіці країни та руйнування екосистеми тих регіонів, в яких ведеться інтенсивне видобування. Стаття присвячена комплексному розгляду питання незаконного видобування бурштину. Наведено еколого-економічні передумови виникнення проблеми нелегального видобутку, а також визначено його основні екологічні, економічні та соціальні наслідки. Аргументовано, що незаконні дії старателів та їх наслідки продовжують бути болючим питанням в соціально-економічному житті України, від яких страждає не тільки навколишнє природне середовище, але й економіка України. Внаслідок неконтрольованого видобутку дорогоцінного каміння, дії злочинних формувань його контрабандного постачання за кордон держава недоотримає до державного бюджету мільйони гривень. Представлено розрахунок щорічних втрат України від нелегального видобутку і збуту бурштину. Проаналізовано розподіл запасів та видобутку бурштину по адміністративних областях України. Зазначено, що існує два прямих платежі, пов'язаних з видобутком бурштину це плата за спеціальний дозвіл на розробку ділянки та видобуток, а також рента – частка доходу від продажу дорогоцінного каміння. Наведено узагальнені дані про формування покладів бурштину та процеси оподаткування видобутку в Литві та Польщі. Представлено динаміку цін продажу українського та польського бурштину, встановлено значне падіння ціни на український необроблений бурштин в порівнянні з 2016 роком. Досліджено проблему нелегального видобутку в лісових масивах на північному заході Польщі. Зазначено, що ціни на*

бурштин в залежності від фракцій постійно змінюються, але запровадження єдиного розміру фіксованої ставки сприятиме розвитку даної галузі.

Ключові слова: видобуток бурштину, порушені землі, рентна плата, реабілітація земель.

Постановка проблеми.

Самовільне видобування бурштину на теренах країни набуло катастрофічних масштабів. Стрімке поширення ареалів порушених земель викликає негативний вплив на екосистему в цілому. Тому виникає необхідність дослідження динаміки зміни площ порушених територій та якісного аналізу еколого-економічних передумов видобутку бурштину в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Слід зазначити, що в Україні проблема незаконного видобутку бурштину на тепер є предметом наукових дискусій та практичних досліджень. О.О. Сурілова наголошує на тому, що належне врегулювання питань реалізації та переробки сонячного каменю є необхідною умовою сталого розвитку бурштиноносних регіонів. Адже це сприятиме припиненню незаконного видобутку, збільшенню надходження до бюджетів всіх рівнів, залученню інвестицій та широкому застосуванню державно-приватного партнерства. Галунько В.В. пропонує ввести в законодавство категорію місцевого старателя – це громадянин України, який здійснює видобуток та первинну реалізацію бурштину. Ковалевським С. Б., Ю. М. Марчуком, К. В. Масєвським, С. С. Ковалевським, А.М. Чуріловим досліджено екологічні наслідки негативного впливу несанкціонованого видобутку

бурштину. Зокрема, проаналізовано та визначено типи ушкоджень лісових земель, що виникають під час видобутку бурштину непромисловими методами, а також розроблено комплексний спосіб дендрорекультивації порушених лісових ділянок з урахуванням кислотності. Питання еколого-економічної оцінки впливу діяльності пов'язаної з незаконним видобуванням бурштину та розмірів відшкодування збитків, розглянуті в працях П.П. Надточія. Результати аналізу вивченості геотехнологічних способів видобутку бурштину, оцінки впливу антропогенної діяльності на навколишнє середовище, пов'язаної з незаконним видобуванням бурштину, представлені в роботах В.Я. Корнієнка, Т. В. Тимочко, Т. М. Мислива.

Мета дослідження є аналіз розвитку теоретичних підходів до оцінювання еколого-економічних передумов видобування бурштину в Україні та надання обґрунтованих рекомендацій щодо шляхів вирішення незаконного видобутку з урахуванням екологічних, економічних і соціальних аспектів.

Матеріали і методи дослідження.

Під час наукового дослідження було використано методи статистичного аналізу, наукового пізнання, аналогії та синтезу. За допомогою даних методів було досліджено питання еколого-економічної оцінки впливу діяльності пов'язаної з незаконним

видобуванням бурштину та розмірів відшкодування збитків, структуровано в таблицях розподіл запасів та видобутку бурштину по адміністративних областях, здійснено порівняння ринкових цін на бурштин в Україні та світі, вивчено досвід європейських країн щодо видобутку бурштину.

Результати дослідження та обговорення.

Україна посідає третє місце в світі за розвіданими запасами бурштину [1], який має найвищий відсоток ювелірної якості. Об'єм світового ринку бурштину за посиланням на аналітичне агентство Global Market Research складає біля 2 млрд. дол. США (2018 рік) [2], з яких лише 560 млн. доларів США припадає на частку бурштинової сировини (технічний бурштин).

Високих показників ринок досягнув у 2016 році (1,74 млрд. дол. США), коли попит на бурштин-сирець з боку китайських переробників викликав підняття ціни, а саме ціни за фракцію 20-50 г склали 5500-7000 дол. США за кілограм. Після чого вартість одного кілограма бурштину цієї фракції (20-50 г) за п'ять років знизилась на світовому ринку в рази, і в 2022 році відповідає 1700 дол. США за кілограм [3]. За даними Le'amber Consortium через КНР здійснюється до 70% світової торгівлі бурштиною сировиною та до 80% світового промислового виробництва у сфері бурштину. Це дозволяє китайським виробникам диктувати ціни. Індекс цін на український бурштин (сирець) представлений на Рис. 1.

Бурштин – це викопна скам'яніла смола давніх хвойних рослин, що були поширені на землі в епоху олі-

гоцену (26 млн. років тому). Український бурштин (сукцинit) добре обробляється, має чудове забарвлення, легкий і стійкий до ударів, вологи, дії багатьох хімічних речовин.

За даними Державного балансу запасів корисних копалин України станом на 2020 рік враховуються 17 родовищ, з яких 9 – розробляються, 5 – не розробляються, 3 – розвідуються (на яких проводилась дослідно-промислова розробка). Розробку дев'ятих родовищ проводять підприємства України, а саме: Клевське родовище – ділянка Пугач експлуатується державним підприємством «Бурштин України», ділянка Федорівська – ТОВ «Технобуд», родовище Володимирець Східний – комерційною структурою ТОВ «Центр «Сонячне ремесло», родовища Маневицьке 1, Маневицьке 2, Камінь-Каширське 1, Камінь-Каширське 2 – КП «Волиньприродресурс», Західна частина ділянки Каноничі – ТОВ «ІН-КЛЮЗ-8», Південно-Східна ділянка родовища Золоте – ТОВ «РЕД.МЕТ», Білківське родовище – ТОВ «Екологічні технології та будівництво». Зазначимо, що у 2020 р. видобуток бурштину проводився не по всіх родовищах [4].

Сумарні балансові запаси родовищ складають за категорію С1 – 42342,79 кг, за категорію С2 – 1421359,03 кг. У 2020 році сумарний видобуток бурштину при експлуатації родовищ і дослідно-промисловій розробці при геологічному вивченні ділянок склав 6353,53 кг, у 2019 – 2818,8 кг, у 2018 – 2488,24 кг [4].

На сьогодні 12 підприємств отримали спеціальний дозвіл на користування надрами у Волинській, Житомирській та Рівненській областях. За даними Державної податкової служби

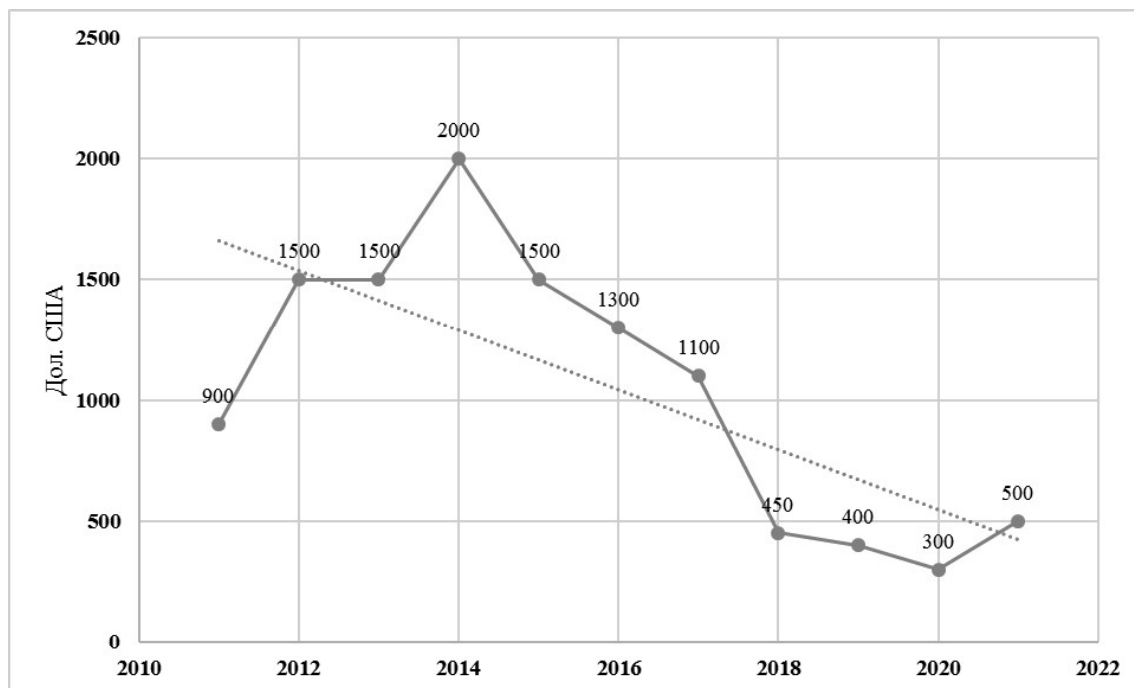

Рис. 1. Індекс цін на український бурштин (сирець) 2010-2021 роки, дол. США/кг

1. Розподіл запасів та видобутку бурштину по адміністративних областях [4]

Назва області	Кількість родовищ			Запаси на 01.01.2021 р.				Погашення у 2020 р.		
	всього	У т. ч.		Всього, кг		у т. ч. розробляються, кг		Всього, кг	У т. ч.	
		розробляється	розвідка з ДПР	A+B+C1	C2	A+B+C1	C2		видобуток, кг	втрачено, кг
Волинська	4	4			997559,48		997559,48	2061,52	2061,52	
Житомирська	4	1	2		36752,8		36139	843,62	843,62	
Рівненська	9	4	1	42342,79	387046,75	42342,79	163952,23	3448,39	3448,39	
ВСЬОГО	17	9	3	42342,79	1421359,03	42342,79	1197650,71	6353,53	6353,53	

станом на 01.11.2020 рентна плата за користування надрами для видобування бурштину сплачується тільки п'ятьма суб'єктами господарювання, а саме: ТОВ «Технобуд», ДП «Бурштин України», ТзОВ «Райт СОЛЮШИН», ДП «Укрбурштин», ТзОВ «Компанія «Надра Галичини». Дані підприємства щорічно видобувають близько 5% від реального усього обсягу видобування бурштину в Україні, а незаконний видобуток за різними

оцінками становить від 70 тон до 350 тон в рік [5], що спричиняє державному бюджету збитку на сотні мільйонів гривень щорічно. В Україні частка ювелірного бурштину становить 27% від технічного, тоді як у Польщі частка бурштину ювелірної якості не перевищує 10-15% видобутку. Також слід зазначити, що невелика глибина залягання зумовлює те, що український сукциніт на 20-40% дешевший, ніж в інших країнах.

2. Порівняльні ціни продажу українського та польського бурштину в Євросоюзі станом на 11.10.2022 р.

Фракції	Польський бурштин			Український бурштин		
	Середня ціна, доларів США/кг	Мінімальна ціна, доларів США/кг	Максимальна ціна, доларів США/кг	Середня ціна, доларів США/кг	Мінімальна ціна, доларів США/кг	Максимальна ціна, доларів США/кг
2-5 гр.	204,6	175,4	233,8	225,7	200,6	250,8
5-10 гр.	341	316,6	365,4	464	376,2	551,8
10-20 гр.	703,9	643	764,8	852,9	752,6	953,2
20-50 гр.	1096	925,6	1266,4	1353,3	950,6	1756
50-100 гр.	1802,3	1704,8	1899,8	2257,7	2006,8	2508,6
100-200 гр.	2143,3	2045,8	2240,8	2834,7	2759,4	2910
200-300 гр.	2435,5	2386,8	2484,2	3135,7	3010,2	3261,2

У 2021 році Державна служба геології та надр України підготувала понад 50 ділянок надр з покладами бурштину. Загальна сума проданих спеціальних дозволів становить 44 885381 грн, у 2020 році – 51 598 020 грн., у 2019 році – 670001 грн. [1].

Близько 90% світових запасів знаходиться у Калінінградській області, решта розподілена між Польщею, Литвою, Україною та іншими країнами. Українська частка світового ринку бурштину становить 30-40%. Порівняльні ціни продажу українського та польського бурштину в Євросоюзі станом на 11.10.2022 р. за даними [6] структуровані в таблиці 2. Перевагами українського бурштину в порівнянні з іноземним є глибина залягання, яка становить від 2 до 10 метрів під землею та його придатність до ювелірної обробки, а саме четверта частина сирцю. Відповідно менші затрати на видобуток і вища якість каменю.

Неглибоке залягання сонячного каменю грає на руку старателям, але не навколишньому середовищу чи суспільству. Близькість залягання збільшує спокусу видобувати камінь

гідромеханічним способом, що дозволяє видобути не більше 40% від всіх запасів – решта розбивається на менші фракції та втрачає цінність. Крім того цей спосіб призводить до великих екологічних наслідків і втрат.

Нелегальний видобуток бурштину завдає державі збитки, шкодить екології північно-західним регіонам Полісся та не дає легально розвиватись суміжним галузям. Так, лише в Рівненській області станом на 2017 рік: «земель лісогосподарського призначення порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину – близько 4,16 тис. га., що становить 92 % від загальної кількості земель державної власності, або 73 % від загальної кількості державної та приватної власності земель області». За попередніми підрахунками, на проведення заходів з рекультивації земель державної власності, порушених внаслідок незаконного видобутку бурштину в регіоні, необхідне фінансування в розмірі понад 495 млн. гривень.

Влада вбачає вирішення даної проблеми через зменшення рентної ставки за реалізований бурштин (з 25% до 5% у 2020 рік, 8% – 2021 рік,

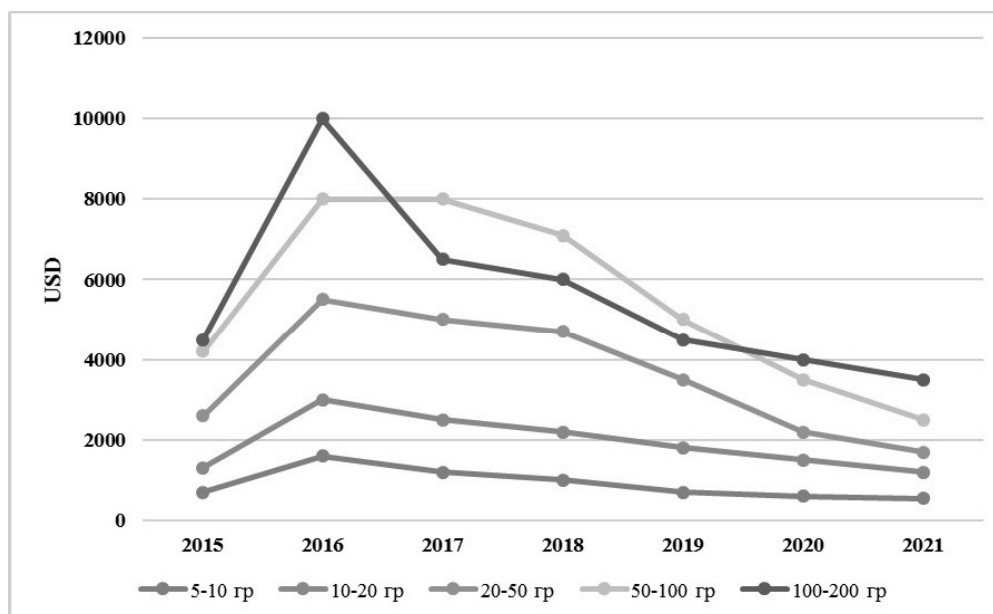

Рис. 2. Динаміка цін бурштину 2016-2021 роки, дол.США/кг

10% – 2022 рік) [7], розподіленням платежів між місцевим та державним бюджетами, а також встановленням прозорих правил отримання ліцензій. Адже ліцензія та рента – це прямі платежі, які пов'язані з видобутком каменю, що забезпечують його спеціальний дозвіл і фінансове надходження у вигляді частки доходу від його продажу. Так, у 2016 році зведений бюджет отримав – 2,08 млн. грн., 2017 – 1,75 млн. грн., 2018 – 793 тис. грн., 2019 – 2,6 млн. грн., 2020 – 2,9 млн. грн.

Змінами до Податкового кодексу України [7] передбачено кримінальну відповідальність за незаконний видобуток корисних копалин, врегулювання доступу до покладів бурштину, шляхом встановлення права земельних сервітутів та зниження рентної ставки. Також, нове законодавство посилює відповідальність за недотримання вимог рекультивції землі та обов'язок компенсації понесених втрат. Підтвердженням чого є стаття 254 Кримінального кодексу України,

яка передбачає покарання за ухилення від проведення рекультиваци: «штраф від семи тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеження волі на строк до трьох років» [8].

За даними компанії Amber Europe спостерігається значне падіння цін на український необроблений бурштин в порівнянні з 2016 роком (Рис.2), також слід відмітити, що ціни на український бурштин у Європейському союзі вищі ніж в Україні (Рис.3).

Не варто очікувати значних бюджетних надходжень у сфері видобутку бурштину, за розрахунками, вони складуть менше 1% всіх надходжень від ренти за користування надрами. У 2016 році до зведеного бюджету за користування надрами надійшла рентна плата у розмірі 39 699,10 млн. грн., 2017 – 44 978,70 млн. грн., 2018 – 43 045,30 грн., 2019 – 44 938,90 млн. грн., 2020 – 50 115,10 млн. грн.

Відзначимо, що незаконний видобуток бурштину, за оцінкою різних

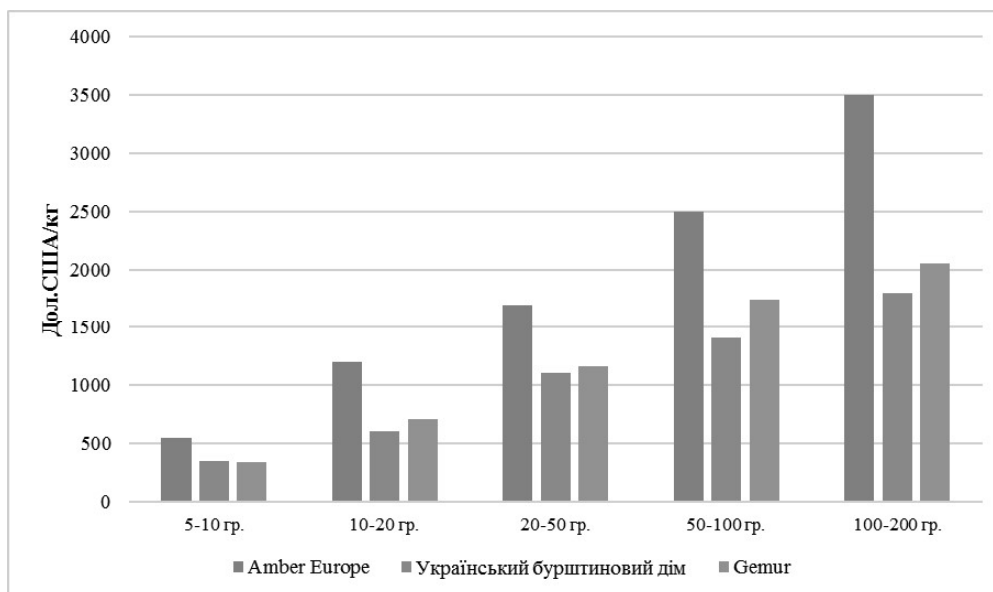

Рис. 3. Ціни українського бурштину у Європі, Китаї та Україні, дол. США/кг

експертів галузі, складає від 70 до 350 тон на рік, що перевищує законний видобуток у 30 – 70 раз. Так за даними звіту національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму середнє значення мінімального обсягу втрат від нелегального видобутку та збу-

ту бурштину становить 4 млрд. дол. США [5]. Розрахунок щорічних втрат України від нелегального видобутку і збуту представлений в таблиці 3.

У Литві оподаткування на видобуток бурштину здійснюється за кілограм. Користування надрами можливе лише після розробки та затвердження Міністерством охорони навколишнього природного середо-

3. Розрахунок щорічних втрат України від нелегального видобутку і збуту (від 70 до 350 тон) бурштину [5].

Фракції чорного ринку	Ціна за фракцію, USD	Орієнтовна ціна за 1кг, USD	Орієнтовна ціна за 1т, USD	Мінімальний обсяг річного нелегального видобутку, USD	Максимальний обсяг річного нелегального видобутку, USD
2-5 грам	200	80 000	80 000 000	5 600 000 000	28 000 000 000
5-10 грам	700	93 333	93 333 333	6 533 333 333	32 666 666 667
10-20 грам	1 300	86 667	86 666 667	6 066 666 667	30 333 333 333
20-50 грам	2 600	74 286	74 285 714	5 200 000 000	26 000 000 000
50-100 грам	4 200	56 000	56 000 000	3 920 000 000	19 600 000 000
100-200 грам	4 500	30 000	30 000 000	2 100 000 000	10 500 000 000
200-300 грам	4 500	18 000	18 000 000	1 260 000 000	6 300 000 000
Суми значень	18 000	438 286	438 285 714	30 680 000 000	153 400 000 000
Середні значення	2 571	62 612	62 612 245	4 382 857 143	21 914 285 714

вища проекту використання надр. Проект повинен містити напрямки рекультивації земель та заходи щодо захисту надр, що залишилися в родовищі – від виснаження і погіршення якості при тимчасовому або повному припиненні експлуатації родовища.

Видобутий бурштин, після відсіву та зважування кожної фракції обліковується в Реєстрі обліку бурштину. Особа, яка проводить видобуток, сплачує податок на державні природні ресурси та подає у встановленому порядку декларацію за видобуті ресурси бурштину.

У законі про податок на державні природні ресурси встановлено ставки податку на корисні копалини. Відповідно до цього закону, ставки податку на корисні копалини були збільшені приблизно на 37 %, для фракції бурштину до 40 мм – 280 євро/кг, а за фракцію бурштину понад 40 мм – 900 євро/кг.

За попередньою оцінкою, в родовищі, що знаходиться в Юодкранте, знаходиться майже 112 т бурштину,

знаходиться майже 112 т бурштину. При застосуванні ставок за 20 років розробки родовища можна отримати 41 млн. євро доходів, 70 % з яких пропонують перевести в бюджет Литви, 20 % – залишити меріям, в яких знаходяться родовища, 10 % – перевести на програму підтримки охорони навколишнього середовища [9].

У Польщі численні знахідки бурштину підтверджені в палеогенових та четвертинних відкладах. Крім покладів бурштину в пляжній зоні Балтійського моря (особливо в східній частині), які є предметом колекціонування і «професійного» збирання (так звані бурштинові рибалки), поклади бурштину знаходяться також у Поморському і Люблінському воєводствах.

Геологічний баланс бурштину в Польщі складає за категорією С1 - 2 131,23 т., за категорією С2 - 1 357,34 т. Сумарний баланс бурштину зменшився на 92,27 т., тобто на 2,6% порівняно з попереднім роком, і становить 3488,57 т. [10] (Рис. 4).

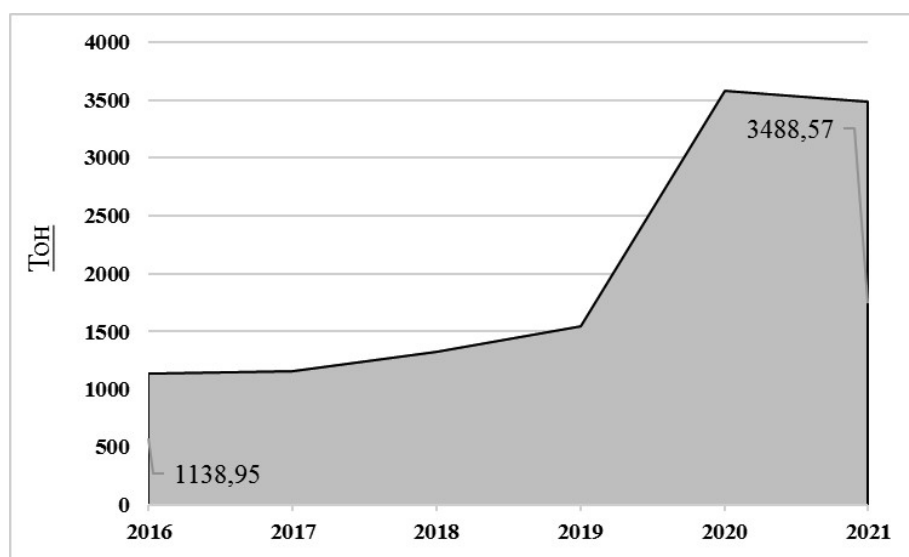

Рис. 4. Динаміка розвіданого сумарного балансу бурштину в Польщі за 2016-2021 роки.

Поморський регіон Польщі та його центр Гданськ є бурштиновою столицею світу. Там з 1998 року щорічно проводяться чемпіонати світу з вилучення бурштинових самородків, міжнародні бурштинові торги, конкурси ювелірних виробів та художніх робіт, куди активно залучаються світові ювелірні компанії, що переробляють бурштин. Щорічно в країні видобувається близько тисячі тон сонячного каменю. На його видобуток встановлена фіксована рента, ставка якої дорівнює 2,8 дол. США або 10 злотих за кілограм. Підкреслимо, що ставка не враховує розмір фракції каміння, а вартість самої ліцензії є фіксованою і коливається у межах 165 дол. США, тобто 616 злотих за гектар. Видачу ліцензій здійснюють органи регіональної влади (воєводства) [11].

Вартує уваги і розподіл рентних платежів, який передбачає надходження 60% до бюджету гміни (аналог українського району) та 40% – до фонду захисту навколишнього середовища, що забезпечує фінансування природоохоронних заходів. Цікавим є той факт, що збір та продаж бурштину із узбережжя Балтійського моря не потребує ліцензії, а лише сплати фіксованої ренти кожним охочим. Крім того, Польща вбачає бурштин як сировину для виробництва товарів – біжутерії, товарів для оздоблення оселі тощо, що сприяє економічному розвитку країни, забезпечує роботу супутніх галузей [12]. Біля 60% підприємств з видобутку та переробки бурштину є малими та середніми, на яких працевлаштовано близько 5 тисяч осіб. Найбільшим покупцем «золота Балтії» є Китай. Туди йде майже 90 % продукції.

Актуальною проблемою для Республіки Польща залишається неле-

гальний видобуток каменю в північно-західних лісових масивах країни, і з ним безуспішно намагається боротись місцева влада. Кожного року в джерелах масової інформації з'являються повідомлення про незаконні дії старателів, найчастіше вимивають бурштин у Стогах, Гурках Західних і Собешеві. В результаті цих дій ліс часто виглядає як повна кратерів поверхня Місяця (Рис. 5,6).

Місцева влада, щороку вживає заходи для відновлення пошкоджених масивів, рекультивує ліс кожні кілька років. Залежно від наявних ресурсів у рамках утримання лісових масивів, засипаються виїмки та удобрюється родючий ґрунт, для прискорення процесу відновлення рослинності. У деяких випадках, де це можливо, висаджується ліс. Також слід зазначити, що для рекультивації двох порушених ділянок у Стогах загальною площею 3,62 га місцева влада витратила 115 тис. злотих.

Особи, які видобувають бурштин без необхідного дозволу, підлягають арешту та штрафу (розмір штрафу до 5000 злотих). У разі серйозних збитків винуватець несе відповідальність за злочин, який карається позбавленням волі на строк до 3 років [12].

У 2018 році під час спроби контрабанди на зовнішніх кордонах Польщі митно-податкова служба вилучила загалом 1236 кг бурштину, у 2019 році – 1048 кг, у 2020 році – 249 кг, у 2021 році – 140 кг. Після реєстрації вилучений бурштин піддається обробці та продається із доданою вартістю клієнтам в Китай, США та решту країн світу.

На даний час триває робота над проектом змін до Гірничо-геологічного закону, в якому передбачено збільшення штрафу за незаконний видобуток бур-

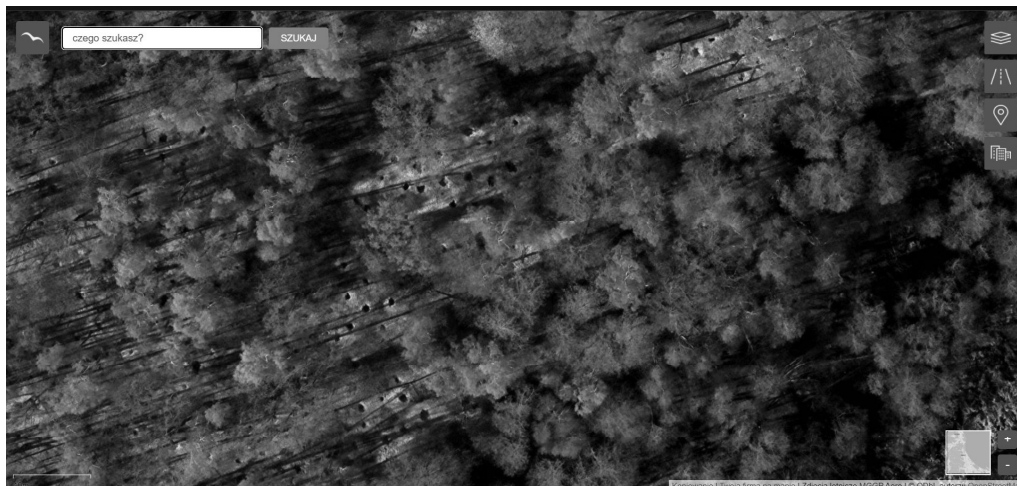

Рис. 5. Порушені землі після незаконних дій старателів у Стогах (Польща)

Джерело: онлайн карта порталу trojmiasto.pl.

Посилання: <https://mapa.trojmiasto.pl>

Рис. 6. Знищений ліс.

Джерело: Інформаційний портал trojmiasto.pl.

Посилання: <http://surl.li/ditba>

штину до вісімдесяти кратного розміру норми видобутку видобутої корисної копалини, помноженої на кількість видобутої сировини. Також зростає розмір штрафу за незаконну розвідку покладів бурштину до 400 000 злотих за кожен квадратний кілометр площі, охопленої такою діяльністю.

Незважаючи на збереження частини нелегального видобутку, в

Люблінському воєводстві компанія White Amber отримала ліцензію на розробку й видобуток корисних копалин строком на 20 років, яка планує видобути 100 тон бурштину на території площею 14 га.

Міжнародна організація бурштину після збройної агресії Росії проти України є ініціатором програми сертифікату походження бурштину, адже

у клієнтів все частіше виникають питання про походження сонячного каменю. Метою програми сертифікації балтійського бурштину, від видобутку сировини, розробки та виробництва ювелірних чи декоративних виробів до кінцевого споживача, є забезпечення прозорості отримання бурштину з законних джерел із турботою про навколишнє середовище та природоохоронні процеси в районах розвідки та видобутку бурштину з родовищ, розташованих у Польщі.

Асоціація планує провести подвійну перевірку бурштину – спочатку закупленої сировини, а потім виробу з неї, щоб переконатися в його походженні. Результати цих тестів будуть зафіксовані в спеціальному сертифікаті – Amber Origin Certificate. Варто визнати, що повне припинення незаконного видобутку, впродовж короткого часу неможливе. Тільки за 2021-2022 роки за даними Єдиного державного реєстру судових рішень, судами було ухвалено: «близько 100 рішень про передачу вилученого бурштину у власність держави в особі Державного сховища дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння України. Загальна вага переданого каміння тільки за проаналізованими нами ухвалами – понад 7 400 кг». [13]

Висновки і перспективи.

У статті розглянуто еколого-економічні передумови виникнення проблеми незаконного видобутку бурштину, визначено його основні екологічні, економічні та соціальні наслідки.

Проаналізовано індекси цін на український бурштин (сирець) за період 2010-2021 роки та ціни продажу українського і польського бурштину на світовому ринку. Представлено

розрахунок щорічних втрат України від нелегального видобутку і збуту бурштину.

Відзначено, що в Польщі встановлена фіксована рентна ставка за кілограм видобутого дорогоцінного каміння, незалежно від фракції. Вартість ліцензії на видобуток також фіксована – близько 165 дол. США за гектар. Зазначено, що в Польщі теж існує проблема незаконного видобутку, найчастіше вимивають бурштин у Стогах, Гурках Західних і Собешеві. Зокрема місцева влада, щороку вживає заходи з відновлення пошкоджених лісових масивів. Особи, які видобувають бурштин без необхідного дозволу, підлягають арешту та штрафу. У Литві видобутий бурштин, після відсіву та зважування кожної фракції обліковується в Реєстрі обліку бурштину. Особа, яка проводить видобуток сплачує податок на державні природні ресурси та подає у встановленому порядку декларацію за видобуті ресурси бурштину. Зазначено, що ціни на бурштин в залежності від фракцій постійно змінюються, але запровадження єдиного розміру фіксованої ставки сприятиме розвитку даної галузі. Для вирішення екологічних проблем, пов'язаних з варварським ставленням до навколишнього середовища, потрібно розробити програми реабілітації земель, ще до розвідування покладів та видобутку, а також запровадити механізм екологічного страхування для зобов'язання проведення реабілітації земель після видобувних робіт.

Список літератури

1. Бурштин України. Інформаційний ресурс Державної служби геології та надр України. 2022. URL: <https://www.geo.gov.ua/>

- gov.ua/burshtin-ukraini-prodovzhennya-rubriki-minerali-ukraini/.
2. Дослідження глобального ринку бурштину/Global Market Research. 2021. URL: <http://eurocmre.com/>.
 3. Прайс-лист цін бурштину. Інформаційний ресурс компанії Amber-Europe. 2022. URL: <https://amber-europe.com/rawamber.html>.
 4. Мінеральні ресурси України. Державне науково-виробниче підприємство «Державний інформаційний геологічний фонд України». 2021. с. 270.
 5. Звіт про проведення національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. 2019. URL: <http://surl.li/bjyxl>.
 6. Гемологічна лабораторія Gemur, Польща. 2022. URL: <https://www.gemur.pl/>.
 7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо упорядкування розміру ставки рентної плати за користування надрами для видобування бурштину. Закон України № 490-IX від 04.02.2020 р. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/490-IX#Text>.
 8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин : Закон України № 402-IX від 19.12.2019 р. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#Text>.
 9. Гулак О.В., Граб Р.А. Проблемні питання організаційно-правового упорядкування видобутку бурштину в Україні: виклики сьогодення. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. 2015. № 218. с. 183–187.
 10. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2021 r. 2021. URL: http://geoportal.pgi.gov.pl/css/surowce/images/2021/bilans_2021.pdf.
 11. Szamałek K. Bursztyn jako surowiec strategiczny. Biuletyn Państwowego Instytutu Geologicznego. 2016. № 466. p. 291–296.
 12. Szamałek K. Prawno-ekonomiczne aspekty poszukiwania i wydobywania bursztynu w Polsce. Lubelski bursztyn. Znajeziska, geologia, złoża, perspektywy. 2016. №1. p. 106 - 116.
 13. Інформаційне агентство «Надра.Інфо». 2022. URL: <https://nadra.info/2022/09/illegally-mined-amber-will-be-sold-through-prozorro-sales/#>.

References

1. Burshtyn Ukrainy [Amber of Ukraine]. In: Information resource of the Ukrainian Geological Survey. (2022). Available at: <https://www.geo.gov.ua/burshtin-ukraini-prodovzhennya-rubriki-minerali-ukraini/>.
2. Doslidzhennia hlobalnoho rynku bursh-tynu /Global Market Research [Global Amber Market Research Global Market Research]. (2021). Available at: <http://eurocmre.com/>.
3. Prais-lyst tsin burshtynu. Informatsiinyi resurs kompanii Amber-Europe [Amber price list. Information resource of Amber-Europe company]. (2022). Available at: <https://amber-europe.com/rawamber.html>.
4. Mineralni resursy Ukrainy. Derzhavne nauково-vyrobnnyche pidpriemstvo «Derzhavnyi informatsiinyi heolohichnyi fond Ukrainy» [Mineral resources of Ukraine. State Scientific and Production Enterprise "State Geological Information Fund of Ukraine"]. (2021). 270.
5. Zvit pro provedennia natsionalnoi otsinky ryzykiv u sferi zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochyynnym shliakhom ta finansuvanniu teroryzmu [Report on conducting a national risk assessment in the field of prevention and countermeasures against

- the legalization (laundering) of criminal proceeds and the financing of terrorism]. (2019). Available at: <http://surl.li/bjyxl>.
6. Hemolohichna laboratorii Gemur [Gemological laboratory Gemur, Poland]. (2022). Available at: <https://www.gemur.pl/>.
 7. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo uporiadkuvannia rozmiru stavky rentnoi platy za korystuvannia nadramy dla vydobuvannia burshtynu». Redaktsiia vid 04.02.2020 [On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding regulation of the rate of rent for the use of subsoil for the extraction of amber. Law of Ukraine No. 490-IX dated February 4, 2020]. (2020). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/490-IX#Text>.
 8. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia zakonodavstva pro vydobutok burshtynu ta inshykh korysnykh kopalyn». Redaktsiia vid 19.12.2019 [On the introduction of changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the legislation on the extraction of amber and other minerals: Law of Ukraine No. 402-IX dated 19.12.2019]. (2019). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-20#Text>.
 9. Hulak O. V., Hrab R. A (2015). Problemni pytannia orhanizatsiino-pravovoho uporiadkuvannia vydobutku burshtynu v Ukraini: vyklyky sohodennia [Problematic issues of the organizational and legal regulation of amber mining in Ukraine]. Scientific Bulletin National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. 218, 183–187.
 10. Balance of mineral deposit resources in Poland as of 31.12.2021. (2021). Available at: http://geoportal.pgi.gov.pl/css/sur-owce/images/2021/bilans_2021.pdf.
 11. Szamalek K. (2016) Amber as a strategic raw material. Bulletin of the Polish Geological Institute. 466, 291–296.
 12. Szamalek K. (2016). Legal and economic aspects of amber prospecting and mining in Poland. in: Lublin amber, Finds, geology, deposits, prospects. 1, 106-116.
 13. Informatsiine ahentstvo «Nadra.Info» [Information agency «Nadra Info»]. (2022). Available at: <https://nadra.info/2022/09/illegally-mined-amber-will-be-sold-through-prozorro-sales/>.

Martyn A., Kachanovskyi O.
ENVIRONMENTAL AND ECONOMIC REQUIREMENTS OF AMBER MINING IN UKRAINE

LAND MANAGEMENT, CADASTRE AND LAND MONITORING 1'23: 72-85.

<http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.01.07>

Abstract. The negative consequences of illegal amber mining led to damage to the country's economy and the destruction of the ecosystem in those regions where intensive mining is carried out. The article is devoted to a comprehensive consideration of the issue of illegal amber mining. The ecological and economic prerequisites for the emergence of the problem of illegal mining are given, and its main ecological, economic and social consequences are also determined. It is argued that the illegal actions of prospectors and their consequences continue to be a painful issue in the socio-economic life of Ukraine, from which not only the natural environment, but also the economy of Ukraine suffers. As a result of the uncontrolled extraction of precious stones, the actions of criminal groups smuggling them abroad, the state will not receive millions of hryvnias from the state budget. The calculation of Ukraine's annual losses from illegal amber mining and sales is pre-

sented. The distribution of reserves and extraction of amber by administrative regions of Ukraine was analyzed. It is noted that there are two direct payments related to amber mining: a fee for a special permit for the development of the site and mining, as well as rent - a share of the income from the sale of precious stones. Generalized data on the formation of amber deposits and mining taxation processes in Lithuania and Poland are given. The dynamics of selling prices of Ukrainian and Polish amber is presented, a significant drop in the price of Ukrainian raw amber compared to 2016 was established. The problem of illegal mining in forest areas in the north-west of Poland has been investigated. It is noted that amber prices are constantly changing depending on the fractions, but the introduction of a single fixed rate will contribute to the development of this industry.

Keywords: amber mining, disturbed lands, rent, land rehabilitation.
